

Vammaisneuvoston kommentit Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisten päivä- ja työtoiminnan sekä vammaissosiaalityön selvityksestä

Vammaisten päivä- ja työtoiminta

Asiakasnäkökulma puuttuu vammaisten päivä- ja työtoiminnan selvityksestä kokonaan.

Vammaisneuvosto toteaa, että jatkossa sekä asiakkaiden tarpeet ja toiveet että vammaisneuvoston asiantuntijuus tulee ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa. Jatkossa vammaisilla henkilöillä itsellään, heidän edunvalvojillaan ja hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimillä tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa vammaisia ja muita erityisryhmiä koskevassa päätöksenteossa (<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210611> laki hyvinvointialueesta § 32).

Vammaisneuvosto toivoo myös, että jatkossa kommenttien sijaan siltä pyydetään lausuntoja.

Vammaisneuvosto toteaa, että kehitysvammaisten päivätoiminta on lakisääteistä palvelua ja sen tulisi perustua yksilöllisiin tarpeisiin. Päivä- ja työtoiminta on keskeinen, ja usein ainoa osa vammaisten henkilöiden osallistumisessa yhteiskuntaan. Palvelut ovat lakiin perustuvia ja YK:n vammaisten oikeuksien sopimuksen mukaisia vammaisen henkilön oikeuksia.

Vammaisneuvosto muistuttaa, että Pirkanmaan hyvinvointialueen ensimmäinen strateginen kärkeiteema on *'Tärkeintä on ihminen'* ja toinen *'Yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut'*. Palvelulupauksessa luvataan, että kaikkien pirkanmaalaisten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta pidetään yhdessä huolta.

"Tuemme sinua elämäsi käännekohtissa. Kohtaamme sinut inhimillisesti, ammattimaisesti ja luotettavasti. Työmme perustuu parhaaseen osaamiseen ja tutkittuun tietoon. Olemme sinua varten, elämän vuoksi."

Vammaisneuvosto muistuttaa vammaispalveluja niiden palvelulupauksesta ja sen toteuttamisesta:

1. Olen yhdenvertainen hyvinvointialueen asukas nyt ja tulevaisuudessa. 2. Olen oman elämäni asiantuntija. 3. Hyvinvointialueeni on esteetön ja saavutettava. 4. Yksilölliset tarpeeni huomioidaan ja minua kuullaan kommunikaatiotavastani

riippumatta. 5. Saan ammattitaitoiset ja osallisuuttani tukevat palvelut läheltä. 6. Osallistumiseni palveluiden kehittämiseen mahdollistetaan.

Palveluissa pitää pyrkiä pysyvyyteen niin henkilökunnan kuin tilojen osalta. Ennen kaikkea päivätoiminta tulisi järjestää siten, että muutokset kehitysvammaisten ja autistien päivätoiminnassa voidaan minimoida. Palvelut eivät ole nykyiselläänkään riittäviä, joten niistä ei ole varaa supistaa. Toimintaa tulee kehittää laadullisesti ja määrällisesti. Suuret päivä- ja työtoimintayksiköt ja laitospainainen toiminta eivät ole vammaisen henkilön näkökulmasta asiakkaan etu. Osa vammaisista jää nykyisinkin täysin ilman päivätoimintaa eikä pienryhmiä ole riittävästi. Päivätoiminnassa tulee huomioida yksilölliset tarpeet ja toiminta tulee järjestää asiakkaiden tarpeiden mukaan mielekkäästi.

Vammaisten tukiasumisen lisääminen on ensisijainen tavoite ja se pitää yhteensovittaa työmahdollisuuksien kanssa. Osatyökykyisten työllistäminen on ensisijaisen tärkeää sekä inhimillisestä, yksilöllisestä että yhteiskuntavastuun näkökulmista. Tämän osalta hyvinvointialueen, vammaisneuvoston, TE-toimistojen, yritysten ja vammaisjärjestöjen tulisi tehdä tiivistä yhteistyötä.

On myös muistettava, että etäpäivätoiminta ei korvaa aitoa, asumisyksikön ulkopuolella järjestettävää päivätoimintaa. Asumisyksiköiden nykyiset työntekijäresurssit on mitoitettu olettaen, että asukkaat ovat asumisyksikön ulkopuolella päivätoiminnassa. Siksi päivätoiminnan järjestämisessä – mikäli sitä toteutetaan etänä – tulee huomioida, että etäosallistumisen avustaminen näkyy myös yksiköiden resursseissa. Yksikköjen ulkopuolelle suuntautuva päivätoiminta on monelle vammaiselle henkilölle toimintakykyä ylläpitävää ja ainoa yksikön ulkopuolella tapahtuva aktiviteetti, joten sen mahdollistaminen on monelle elintärkeää. Vammaisneuvosto esittää huolen vammaisten yksilöllisten tarpeiden toteutumisesta: soveltuvuus tulee aina arvioida yksilöllisesti.

Sellaiset palvelut, joiden toteuttamiseen ei löydy palveluntuottajaa, tulee toteuttaa hyvinvointialueen omana toimintana. Järjestämisvastuu on pysyvä velvoite.

Etäisyydet

Myös selvityksessä todetaan, että työ- ja päivätoiminta on kiinteästi sidoksissa asumisyksikköjen toimintaan. Tämä tulee ottaa huomioon jatkovalmistelussa.

Etäisyyksien pidentyessä kuljettaminen asumisyksiköiden ja päivätoiminnan välillä tulee

lisääntymään aiheuttaen kasvavia kuljetuskustannuksia. Pitkät matkat eivät ole myöskään inhimillistä tai asiakaslähtöistä eikä varsinkaan asiakkaan edun mukaista. Kuljetuspalvelujen taksien riittävyys on jo nykyisellään puutteellista. Kustannuksien säästö ei saa olla ainoa peruste vammaisten henkilöiden päivätoiminnan muutoksille ja/tai toiminnan vähentämiselle. Toiminnan kehittämisen/ muuttamisen tulee olla asiakkaiden tarpeisiin ja lainsäädäntöön perustuvaa (YK:n vammaisyleissopimus).

Henkilöstö

Henkilökunnan saatavuus ja hyvinvointialueen taloudellinen tilanne eivät voi olla peruste päivä- ja työtoiminnan muutoksille. Lähtökohtana tulee olla vammaisten henkilöiden yksilölliset tarpeet ja lakisääteisten palveluiden tuottamisen velvollisuus. Vammaisneuvosto pyytää hyvinvointialuetta miettimään aktiivisesti, miten henkilökuntaa voidaan saada jatkossa töihin vammaissektorille. Huomiota tulee kiinnittää henkilökunnan saatavuutta ja pito- ja vetovoimaa parantaviin toimenpiteisiin mm. työhyvinvointia kehittämällä ja palkkausta parantamalla.

Vammaissosiaalityö

Sosiaalihuollon ammattilaisen valassa todetaan mm.:

”Sitoudun ihmisyyden kunnioittamiseen. Puolustan asiakkaani ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa. Ammattitoimintani päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen.” ([Sosiaalialan ammattieettinen vala | Talentia](#))

Vammaissosiaalityöntekijän tulee voida tehdä työtään ammattieettisesti ja lain puitteissa. Hyvinvointialueen tehtävä työnantajana on asiakkaan oikeuksien toteutumisen lisäksi tukea vammaissektorin työntekijöiden työssä jaksamista. Huomiota tulee kiinnittää henkilökunnan saatavuuden lisäksi pito- ja vetovoimaa parantaviin toimenpiteisiin, alan työhyvinvointiin ja palkkaukseen. Vammaisneuvosto pyytää hyvinvointialuetta miettimään aktiivisesti, miten henkilökuntaa voidaan saada jatkossa töihin vammaissektorille. Ammattitaitoisen henkilöstön riittävyys on ensiarvoisen tärkeää vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin kannalta.

Vammaisen henkilön kannalta henkilöstön vaihtuvuus on hankalaa. Jokaisella vammaisella henkilöllä on oikeus omaan sosiaalityöntekijään, joka tuntee asiakkaan ja hänen tilanteensa. Siksi vammaistyön henkilöstön pitovoimaan tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Vammaissosiaalityössä on jokaisessa yksikössä muistettava, että asiakkaalla on aina oikeus

saada hakemastaan palvelusta kirjallinen, valituskelpoinen päätös. On varmistettava, että asiakastyössä olevat sosiaalityöntekijät osaavat ohjeistaa asiakkaita tässä oikeudessa.

Vammaissosiaalityön vaikuttavuutta ja asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista tulee arvioida ja seurata säännöllisesti esimerkiksi oikaisuvaatimusten määrän seurannalla, asiakastyytyväisyyskyselyillä ja palvelusuunnitelmien säännöllisellä päivittämisellä. Näillä saadaan tarpeellista tietoa palvelulupauksen toteutumisesta, palvelujen toteutumisesta ja vastaamisesta vammaisten henkilöiden palvelutarpeisiin.